

A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai

*Dr. Kazinczi István alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

(V. folytatás)

A LŐSZERFELHASZNÁLÁS TAPASZTALATAI A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐ HELYI HÁBORÚKBAN

A lőszerfelhasználás értékes tapasztalatait nyújtják a második világháborút követő helyi háborúk. E tapasztalatok értékét emeli az a körülmény, hogy a jelentősebb háborúkban a haditevékenységek jellege megközelítette a korszerű fegyveres küzdelmek viszonyait. Következésképpen a lőszerfelhasználás mutatói – bizonyos mértékig – közelítő értékkel szolgálhatnak, egy elkövetkezendő háború fegyveres küzdelmeire vonatkozóan.

Az 1950/51. években lezajlott „KOREAI HÁBORÚ” tapasztalatai alapján módosították, az USA haderő második világháború után kialakított lőszerfelhasználási normatíváit. Az új lőszerfelhasználási normákat az „FM 101-10C” jelzésű szabályzattal életbe léptették, amelynek főbb mutatóit a lényegesebb lőszerfajták vonatkozásában a következők szerint határozták meg.¹

A lőszer megnevezése			Támadásban		Védelemben	
			első napon	követ- kező napon	első napon	követ- kező napon
A lőszerfelhasználás körülményei			Csövenként darabban			
Páncéltörő rakéták			7	4	8	5
Páncéltörő lőszer	75 mm	páncéltörő löveghez	10	6	12	7
	106 mm		7	4	8	5

¹ Donat Gerhardt: „Az amerikai csapatok lőszerfelhasználása az európai szárazföldön a második világháborúban”. Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1967. 1. sz. 29. old. (németül)

A lőszer megnevezése A lőszerfelhasználás körülményei			Támadásban		Védelemben	
			első napon	következő napon	első napon	következő napon
Csövenként darabban						
Aknavető lőszer	80 mm	aknavetőhöz	64—70	35—40	80	50
	107 mm		64—70	35—40	80	50
	120 mm		58—63	32—36	72	45
Tüzérségi lőszer	105 mm	tarackhoz	145—150	80—90	180	110
	155 mm		110—120	65—70	140	85
Harcocsi lőszer	90 mm harcocsi ágyúhoz		20—22	11—12	25	15

A normatívákból egyértelműen kitűnik, hogy a tüzérségi és aknavető lőszerfelhasználás a legnagyobb. A páncéltörő lőszerfelhasználás – minden bizonnyal – csak az akkor rendszerben levő ellenséges páncélozott célokra van számvetve.

Figyelmet érdemel, hogy a védelmi harctevékenységek lőszerfelhasználási normái magasabbak, mint a támadásé. Kitűnik a táblázat adataiból olyan irányelv is, hogy a harctevékenységek első napjára mintegy 40%-kal nagyobb lőszerfelhasználást számvetnek, mint a következő harci napokra.

Az 1967. évi „KÖZEL-KELETI HÁBORÚ” a felderítés hatékonyságára és a lőszerfelhasználás közötti összefüggést igazolta. Az erre vonatkozó tanulságot Kempowitz lengyel alezredes, a szíriai csapatok harctevékenységén keresztül vonja meg.² Ebből kitűnik, hogy a szíriai csapatok az elégtelen felderítés következtében, eredménytelenül tüzeltek el lőszerkészletüket és amikor arra a legnagyobb szükség mutatkozott, a tüzérség képtelen volt – lőszer hiány miatt – a gyalogság támogatására.

A második világháború utáni negyedszázadban lezajló fegyveres küzdelmek közül a „VIETNAMEI HÁBORÚ” szintén értékes tapasztalatokkal gazdagított bennünket a lőszerfelhasználás tekintetében. Az USA korszerű szervezeti keretekkel rendelkező kötelékei részére havonta átlagosan mintegy 85 000 tonna lőszert szállítottak Vietnamba.³ Ez annyit jelent, hogy a Vietnamban tevékenykedő USA kötelékek évi lőszerfelhasználása meghaladta az egy millió tonnát. Ez napi átlagban 2700 tonna lőszer felhasználását jelenti.

² Kempowitz J.: „Az 1967. évi közel-keleti háború néhány harcászati tanúsága.” (rövidített fordítás.) Honvédelem, 1969. 10. szám, 34. old.

Igen fontosnak bizonyultak azok az adatok, amelyeket az izraeli csapatfelderítő szervek szolgáltattak. Ezek lehetővé tették, hogy az izraeli egységek tüzet ... döntő pillanatban az ellenség legfontosabb objektumaira irányítsák. Az ellenségre vonatkozó ilyen feladatok hiánya viszont szétforgácsolta a csapatok erőfeszítéseit és felesleges lőszerfelhasználáshoz is vezetett. Igen élesen jelentkezett ez a szíriai csapatoknál.

A szíriai vezetés 1967. június 5–8 közötti időben, az izraeli csapatok körleteire, állásaira vonatkozó adatok hiányában, nem a katonai objektumokat lőtte tüzével, hanem termőföldröket, gyümölcsösöket és a megerősített (félkatonai jellegű) településeket a kibucokat.

Ez a tüzérségi lőszerkészletek elhasználódásához vezetett, melynek hiánya a háború későbbi szakaszában érzékenyen érintette a szíriaiakat.

Különösen 1967. 06. 09-én, amikor az izraeli csapatok támadásba mentek át és légi-erőik lezárták az utánpótlási vonalakat. Ebben az időben a szíriai egységek gyakorlatilag képtelenek voltak nélkülözni a tüztámogatást.”

³ Rövid katonai hírek. Honvédelem, 1970. 10. szám, 112. old.

Konkrétan az egy esztendő alatti lőszerfelhasználást – hivatalos adatok szerint – az USA szárazföldi csapatainak lőszer fogyasztása 1967-ben 1,2 millió tonna volt.⁴ Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy egy év leforgása alatt (figyelembe véve a szabadságharcosok akkori hozzávetőleges létszámát) a DNFF minden harcosára kb. 5 tonna lőszeret használtak fel.

1969. évre az USA kormánya 5,2 millió dollárt kért a szenátustól kiegészítésként csupán lőszerre és kizárólag vietnami felhasználásra. A kért összeggel a lőszerfelhasználásra fordított költség a DNFF fegyveres erőinek minden tagjára számvetve 20 ezer dollárnál többet tett ki.⁵ Ehhez fogható lőszerfogyasztást a háborúk eddigi története nem ismer.

Az USA haderő szárazföldi csapatainak Vietnamban történt lőszerfelhasználásáról csak akkor alkothatunk reális képet, ha azt a légierő által felhasznált bombák tömegével kölcsönhatásban vizsgáljuk.⁶ Az amerikaiak által ledobott bombák volumenére vonatkozó adatok elemzéséből kitűnik, hogy a vietnami háború időszakában 2,5-szer annyi bombát használtak fel, mint a második világháború időszakában, és 9-szer többet mint a koreai háború alatt. Összevetve ezt a szárazföldi csapatok lőszerfelhasználásával olyan megállapítás rögzíthető, hogy a légierő bombafelhasználása megközelítette a szárazföldi csapatok lőszerfelhasználását, sőt a VDK rendszeres bombázásának éveiben túl is haladta azt.

Ismerve a második világháború tapasztalataiból, a felhasznált lőszer és ledobott bombák közötti összefüggést, olyan következtetésre juthatunk, hogy a lőszerfelhasználás alakulásának tendenciája, a történelmi fejlődés tükrében továbbra is emelkedő jellegű.

⁴ Imre—Bojcsuk—Kiss—Ligeti: „Szabálytalan világháború”. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1969. 280. oldal.

⁵ Híreink rovat, Honvédelmi Szemle, 1970, 2. szám. 109. old.

⁶ Szerkesztőségi cikk: „Amerika vietnami háborúja a 70-es években” Honvédelem, 1971. 8. szám, 8. old. A tanulmányban a következő adatokat publikálják:

Az amerikaiak által ledobott bombák mennyisége (tonnában)		
A második világháborúban (1941—45)		2 057 244
A koreai háborúban (1953—53)		635 000
Összesen 1971 első negyedév végéig		5 693 392
Az indokínai háborúban	ebből	
	1965-ben	315 000
	1966-ban	512 000
	1967-ben	932 763
	1968-ban	1 431 654
	1969-ben	1 387 237
	1970-ben	977 446
	1971 első hónapjaiban	137 292

VI.

A LŐSZERFELHASZNÁLÁS TÖRTÉNELMI TAPASZTALATAINAK TÖRVÉNYSZERŰSÉGEI

A tűzfegyverekkel és tömeghadseregekkel vívott háborúk fegyveres küzdelmeiben, a lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatait összegezve, a következő főbb törvényszerűségek rögzíthetők:

1. *A lőszerfelhasználás – a tűzfegyverek mennyiségi és minőségi fejlődésével párhuzamosan –, volumenében növekedett.*

Ez igazolható:

a) A tűzfegyverek *minőségi fejlődését* illetően:

– A sorozatlövő fegyverek megjelenése minden kétséget kizáróan növelte a lőszerfelhasználást.

– A tűzfegyverek egyre nagyobb színvonalú technikai tökéletesítése, a tüzéségi tüzeszközöknél magasabb tűz ütemet tett lehetővé. Ez a lőszerfelhasználás növekedését vonta maga után. (Pl. Fejlődés folyamata az előtöltős réz-ágyútól, az acélcsővű és magastűzütemű lövegekig.)

– Az új típusú és rendeltetésű fegyverek (aknavetők, harckocsi fegyverzet, sorozatvetők, légvédelmi lövegek stb.) tömeges rendszerbeállítására – tömegét tekintve – szintén a lőszerfelhasználás növekedését idézte elő.

b) A tüzeszközök *mennyiségi növekedése* terén:

A tűzfegyverek mennyiségi növelésének lehetősége, a tömeghadseregek létrejöttének egyik fontos előfeltétele volt. Ennek következtében az egyre nagyobb létszámú tömeghadseregek, mind több és több (műszakilag fejlettebb) fegyverzettel rendelkeztek. Terjedelmét tekintve ennek arányában emelkedett a fegyveres küzdelmek megvívásához szükséges lőszer mennyisége is.

2. *A lőszerfelhasználás volumene a tömeghadseregekkel vívott háborúk fegyveres küzdelmeiben, a történelmi fejlődés folyamán általánosan emelkedő tendenciát mutat.*

E tendencia jellemző állomásai a következő háborúk fegyveres küzdelmei:

- francia–porosz háború 1870–71;
- orosz–japán háború 1904–5;
- első világháború 1914–18;
- második világháború 1939–45;
- az USA indokínai háborúja 1965–72.

Az emelkedő jellegű tendencia bizonyításának vázlatos levezetése:

– Már az első világháborút megelőző két (francia–porosz és orosz–japán) háborút – időrendi sorrendben – egymáshoz viszonyítva, a lőszerfelhasználás emelkedő tendenciája mutatható ki.

– Lényegesen felülmúlták ezeket lőszerfelhasználás szempontjából, az első világháború fegyveres küzdelmeinek hatalmas lőszerkészleteket felemészítő „anyagcsatái”.

– A második világháború – méreteiben ez ideig minden fegyveres küz-

delmet felülmúló – hadászati műveletei, lőszerfelhasználás területén lényegesen túlhaladták az első világháború anyagcsatáit.

– Az USA fegyveres erőinek lőszerfelhasználása az indokínai háborúban, minden eddig ismert fegyveres küzdelem lőszerfogyasztását felülmúlta. Emellett egyes években a légierő bomba felhasználásának volumene meghaladta a szárazföldi csapatok által felhasznált lőszer tömegét.

3. Emelkedő tendenciát mutat a lőszerfelhasználás a harctevékenységek intenzitása növekedésének tükrében is.

A harctevékenységek intenzitásának mutatója:

– az orosz-japán háborúban, ahol a háború 485 napjából 95 napig folytak aktív harcselekmények, 0,2;

– az első világháborúban (1417 napból 714 napon folyt aktív fegyveres küzdelem) a mutató, 0,49;

– a Nagy Honvédő Háború 1418 napjából 1280 napon át folyt aktív harcselekmény, az intenzitás mutatója, 0,88.

A fegyveres küzdelmek intenzitásának növekedésével párhuzamosan – mint az előző fejtegetésekből kitűnik – emelkedett a lőszerfelhasználás is. A három fent jelzett háború példája ezt egyértelműen igazolja.

4. A fegyveres küzdelmek megvívásában a lőszerkészletek erőviszony tényezővé váltak.

a) Kihatottak a hadászati műveletek, hadműveletek és harctevékenységek; megkezdésének időbeni lehetőségeire, menetére és kimenetelére.

– Hadászatiilag a két világháború bizonyítja, hogy az a koalíció győzött, mely lőszer potenciál szempontjából fölényben volt.

– Hadműveletileg a lőszerkészletek helyzete befolyásolta; a hadműveletek kezdetének időpontját (sztálingrádi ellentámadás); a hadászati műveletek, vagy hadműveletek menetét (moszkvai ellentámadás, Kelet-porosországi hadművelet); és végső kimenetelét, sikerét (Visztula–Odera hadművelet, berlini hadművelet), vagy kudarcát (a németek Sztálingrád alatti és Orel–kurszki veresége.)

b) A lőszerkészletek erőviszonytényező szerepe – a saját és ellenséges tüzerszervezetek között fennálló (mennyiségi és minőségi) viszony mutatóinak függvényében – a tüzlehetőség kiváltásához rendelkezésre álló lőszer tömegében realizálódott.

Tehát a lőszer csak erőviszony tényező és nem erőviszony meghatározó. Az erőviszonyokat továbbra is a vonatkozó törvények szerint érvényes összetevők (pl. élőerők, harcokcsik, tüzerszervezetek stb.) egymáshoz (saját és ellenség) viszonyított arányának mutatói határozzák meg. Ahhoz azonban, hogy a rendelkezésre álló kedvező erőviszonyokat a harci-hadművelti feladatok teljesítése érdekében sikeresen alkalmazni lehessen, nélkülözhetetlen a feladatok megoldásához szükséges (lehetőleg optimális) lőszerkészletek megléte. Ugyanis e nélkül az erőfölény minőségi oldalának mutatói nem teljesegek, és kihatnak a mennyiségi mutatókra, sőt ezen keresztül az egész erőviszonyra. Ebben mutatkozik meg a lőszerkészletek erőviszony tényező szerepe.

c) A lőszerkészletek erőviszony tényező (és nem erőviszony meghatározó) szerepét alátámasztja, a második világháború lőszerfelhasználásának tapasztalataiból levont azon következtetés:

- hogy a több lőszer kevesebb csővel nem előnyösebb;
- mint a több cső, csővenként kevesebb lőszerrel.

Ez alátámasztható azzal az indoklással, hogy a kevesebb csővel és csővenként több lőszerrel rendelkező fél tüzésége – erőviszony szempontjából – hátrányban van a több csővel és csővenként kevesebb lőszerrel rendelkező fél tüzéségével szemben. Ugyanis a több csővel rendelkező fél erős kezdeti csapással olyan veszteséget képes okozni a szemben álló félnek (fegyverben, élőerőben és lőszerben egyaránt), hogy az képtelen lesz a lőszerkészletek biztosította tűzlehetőség kifejtésére.

Tehát a lőszerkészletek önmagukban még nem meghatározó jellegűek az erőviszonyokra. Csak akkor érvényesül erőviszony tényező szerepük, ha az erőfölény a tüzeszközökben is megmutatkozik. Ennek egyenes következménye, hogy a több cső, csővenként kevesebb lőszerrel, tömegében nem jelent alacsonyabb lőszerfelhasználást.

5. *A lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai beigazolták és továbbfejlesztették a fegyveres küzdelmekben objektíve érvényesülő egyik: „több lőszer – kevesebb vér, kevesebb lőszer – több vér” axiómaszerű tételt.*

Ennek bizonyításaként rögzíthető, hogy amennyiben a hadászati, hadműveleti és harci feladatok eredményes végrehajtásához rendelkezésre álló lőszerkészletek;

- *optimális* mennyiségben és minőségben álltak rendelkezésre az adott feladatokat *alacsony vérveszteségekkel* oldhatták meg;

- ha csupán *minimális* lőszerkészletek álltak rendelkezésre a *vérveszteség nagy* volt;

- ha pedig a feladat eredményes végrehajtásához szükséges *minimális lőszerkészletek sem álltak rendelkezésre*, úgy annak teljesítése a legtöbb esetben (még a nagy vérveszteségek ellenére is) *eredménytelen volt*.

6. *A háborúk kezdeti időszakán lezajló fegyveres küzdelmekben, az optimális lőszerfelhasználás lehetőségeit negatívan befolyásolták: a háború kezdetéig felhalmozott lőszerkészletek elégtelensége, valamint a lőszerutánpótlás időre történő beindításának nehézségei.*

A történelmi tapasztalatok egyértelműen igazolják, hogy a tüzeszközök tömeges alkalmazásával vívott fegyveres küzdelmekben a lőszerfelhasználás emelkedő tendenciát mutat. A tapasztalatok általában annyit érnek, amennyit felhasználhatnak belőlük. Felmerül a kérdés: vajon a korszerű fegyveres küzdelemben alkalmazhatók lesznek-e a lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai? A válasz: egyértelmű igen. Egy elkövetkezendő háború kezdődhet atomeszközök alkalmazása nélkül is. Ilyen esetben a tapasztalatok alkalmazhatók. Atomeszközök alkalmazásával vívott fegyveres küzdelemben az ellenség megsemmisítésének befejezését hagyományos tűzfegyverrel kell megoldani, nem beszélve arról, hogy az atomeszközök mindig csak a fő irányban kerülnek tömeges bevetésre. Így a hagyományos fegyverekkel vívott harcban a lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai – minden kétséget kizáróan – bizonyos mértékig alkalmazhatók lesznek. Tehát hiba lenne figyelmen kívül hagyni azokat, mert a lőszer igen fontos előfeltétele a tűzharcoknak. Kossuth szavaival: „Lőszer a hadviseléshez az, ami levegő az élethez.” Kár lenne tehát a lőszerfelhasználás értékes történelmi tapasztalatait veszni hagyni.

Kedves Olvasó!

Ezen folytatás közlésével befejeződik a „Lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatai” c. cikksorozat közlése. Úgy gondolom a Hadtápbiztosítás c. folyóirat olvasótábor a témát különös figyelemmel kísérő fegyverzeti, hadtáp és hadműveleti szakemberek nevében köszönet illeti a szerzőt a téma feldolgozásáért.

A szerző egyedül álló feladatra vállalkozott, amikor közel 110 év alatt lefolytatott háborúk tükrében összefoglalta, elemezte a lőszerfelhasználás történelmi tapasztalatait, és levonta a megfelelő következtetéseket.

A cikksorozatban közölt táblázatok adatai meggyőző számokkal bizonyították az olvasónak a lőszerfelhasználás hatalmas volumenét, és egy-egy háború folyamán belül is annak állandóan emelkedő szintjét.

A cikksorozat olvasása rá kellett, hogy irányítsa a szakemberek figyelmét a lőszergyártás, lőszerfelhalmozás – már békében történő – megszervezésének fontosságára.

A cikk alátámasztja azt az általánosan elfogadott szabályt, hogy a lőszerhiány – minden típusú háborúban – kihat a harc megvívásának módszereire és esetenként a fegyvernemek alkalmazásának módjára is.

A cikksorozat befejező részében levont következtetések, illetve törvényszerűségek a lőszerfelhasználás tapasztalatait illetően napjainkra is érvényesek és adott esetben figyelembevételük elengedhetetlen.

Ajánlom a cikksorozat tovább, mélyebb, elemző feldolgozását a lőszerbiztosítás feladatait kidolgozó minden szakember részére.

Szerkesztő